

medical education in the context of study of professional clinical disciplines in pedagogical researches and their objective need determined the actuality of this publication. The different models of training of students of medical educational institutions in researches of Ukraine and foreign scientists have been analyzed. The essence of the concept «model» is defined. An author's model of a professional training of junior medical staff in studying of professional disciplines is suggested. The structure and the model components are characterized, the matter of each component is disclosed, as well as the necessary pedagogical conditions, criteria and levels of readiness of junior medical staff for professional activity in studying the of professional disciplines are described. This model includes: the purpose, tasks, principles, methodological approaches, content, methodological support and result. The targetal, theoretical-methodological, content-technological and effective blocks in the structure of model of professional training of future junior medical staff in the process of studying professional disciplines are determined. The peculiarities of realization of this model have been described.

Keywords: model, future junior medical staff, professional training.

Стаття надійшла до редколегії 27.08.2018 р.

УДК 378.147:355.58

Неля Кибальна

*Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України (Черкаси)*

ГОТОВНІСТЬ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ НАЧАЛЬНИКІВ КАРАУЛІВ ПОЖЕЖНО-РЯТУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

У статті на основі аналізу наукової літератури проаналізовано сутність поняття «готовність начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів до управлінської діяльності». Обґрунтовано, що готовність начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів до управлінської діяльності виступає у якості інтегральної особистісної якості, що виявляється у процесі діяльності та забезпечує виконання управлінських функцій, детермінованих умовами служби цивільного захисту. Встановлено, що професійна підготовка начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів до управлінської діяльності – це процес, спрямований на оволодіння та розвиток ними необхідних знань, умінь та навичок і професійних якостей з метою забезпечення успішної реалізації управлінських функцій в повсякденних та екстремальних умовах діяльності. Визначено структуру готовності начальників караулів до управлінської діяльності, яка охоплює мотиваційний, когнітивний, діяльнісний компоненти.

Ключові слова: готовність, управлінська діяльність, начальники караулів, пожежно-рятувальні підрозділи, професійна підготовка.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема удосконалення професійної підготовки начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (далі – ОРС ЦЗ) до управлінської діяльності є однією з найбільш актуальних як в теоретичному, так і практичному аспектах, оскільки вона має надзвичайну соціальну, професійну і суб'єктну значимість.

Існуючою літературою щодо професійної підготовки особового складу ОРС ЦЗ визначено, що для виконання завдань професійної діяльності офіцери-керівники повинні мати високий рівень управлінських компетенцій, уміти приймати самостійні та нестандартні рішення, володіти сучасним поняттєвим апаратом теорії управління та управлінської діяльності, здійснювати аналіз, планування та контроль оперативно-службової діяльності, організувати управління в різних умовах, в тому числі в умовах невизначеності. Усе це актуалізує необхідність вирішення проблеми оптимізації професійної підготовки начальників караулів, визначення основних шляхів формування їхньої готовності до управлінської діяльності в системі професійної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Напрямок професійної підготовки персоналу до управлінської діяльності, як показує аналіз літератури, формується в контексті широкого соціогуманітарного простору і належить до міждисциплінарних наукових

проблем. Так, здійснюючи соціально-психологічний аналіз професійної діяльності фахівців аварійно-рятувальної справи, О. Євсюков вважав, що офіцер-керівник повинен швидко орієнтуватися в будь-якій обстановці, логічно мислити, чітко приймати рішення, володіти розвинутим тактичним мисленням задля максимального використання можливостей підпорядкованих йому сил та засобів [6]. Важливою передумовою ефективності управлінської діяльності офіцера-керівника О. Сафін називав поєднання об'єктивних складових частин управлінської діяльності та індивідуально-особистісних передумов у структурі особистості керівника [14, с. 50]. Основою управління військовими колективами О. Бойко називав службу дисципліну та неухильне виконання всіх наказів [2]. Д. Йонас визнавав, що обов'язок керівника полягає в тому, щоб здійснювати управління через спрямування необхідних ресурсів та прийняття своєчасних рішень при виникненні проблемних ситуацій, встановлення правил і стандартів, дотримання визначених процесів та процедур [19, с. 825]. Високий рівень управлінської компетентності, управлінський досвід, управлінські вміння та навички, управлінське мислення В. Король визнавав інтегральними показниками готовності офіцерів-рятувальників до професійної діяльності [8, с. 36]. Водночас існуючій літературі не вистачає розуміння дефініції «готовність начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів до управлінської діяльності».

Метою статті є аналіз сутності поняття «готовність до управлінської діяльності» в контексті оптимізації професійної підготовки начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з найважливіших складових забезпечення ефективного виконання завдань управлінської діяльності, пов'язаної із запобіганням та ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, захистом населення і територій від їхнього негативного впливу, є належна професійна підготовка начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів.

У великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» розглядається у двох його значеннях: як дія – навчання, тобто як деякий спеціально-організований процес формування готовності до виконання майбутніх завдань професійної діяльності, та як готовність, під чим розуміють наявність компетенцій, знань, умінь та навичок, необхідних для успішного виконання певної сукупності завдань, набутих у процесі навчання та практичної діяльності [4, с. 512].

Український педагогічний словник трактує термін «підготовка» як запас знань, отриманий будь-ким та вказує на те, що цей термін походить від слова «підготувати», сутнісними ознаками якого є результат навчання як процесу надання необхідних знань для чогось [17, с. 274].

Частіш за все поняття «підготовка» має значення у контексті розглянутої професії, до якої вона належить та практично не зустрічається в самостійному розумінні.

Енциклопедія професійної освіти трактує професійну підготовку як сукупність спеціальних знань, умінь, навичок, особистих якостей, трудового досвіду та норм поведінки, які забезпечують можливість успішної роботи у певній галузі, а також процес доведення тим, хто навчається, відповідних знань та вмінь за обраною професією [5, с. 390].

Досить часто професійну підготовку розглядають як систему професійного навчання, метою якого є набуття тими, хто навчається, навичок, необхідних для виконання визначеної роботи або ж групи робіт, як процес формування сукупності фахових компетенцій, атрибутів, трудового досвіду і норм поведінки, що забезпечують можливість успішної професійної діяльності.

Одне з найбільш повних визначень поняття професійної підготовки наводить Т. Танько, на думку якої професійна підготовка – це система організаційних та педагогічних заходів, що забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, комплексу знань, умінь, навичок та професійної готовності, що, в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати [15].

Таким чином, поняття «професійна підготовка» має подвійне значення: як процес – навчання та як результат – готовність.

Характеризуючи професійну підготовку начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів як процес, приймаємо за вихідне положення, що для будь-якого процесу характерним є мета. У тлумачних словниках термін «мета» визначається як те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти; заздалегідь намічене завдання [4, с. 367]. У існуючій літературі під метою професійної підготовки розуміють формування та розвиток системи професійно важливих знань, умінь, навичок та особистісних якостей, необхідних для ефективного виконання професійної діяльності. Формування мети професійної підготовки має починатися з визначення вимог практичної діяльності [18].

Таким чином, *професійну підготовку начальників караулів до управлінської діяльності* визначаємо як процес, спрямований на оволодіння та розвиток у них необхідних знань, умінь та навичок, а також професійних якостей з метою забезпечення успішної реалізації управлінських функцій з метою забезпечення сталого функціонування пожежно-рятувальних підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в повсякденних та екстремальних умовах діяльності.

Оскільки центральною категорією процесу підготовки фахівців є поняття «готовність», то вважаємо доречним детальніше проаналізувати його зміст. Крім того аналіз існуючої літератури підтверджує, що інтегральним поняттям, яке значною мірою характеризує аспекти професійної діяльності, є поняття «готовність».

У великому тлумачному словнику української мови готовність трактується як абстрактний іменник до слова «готовий» і означає «той, хто зробив необхідні приготування, підготувався до чого-небудь; який висловлює згоду, схильний до чого-небудь або виявляє бажання зробити щонебудь; виражає закінченість, кінцевий результат якої-небудь дії, стану» [4 с. 145].

У літературі відсутній єдиний підхід щодо сутності поняття «готовність». Разом з тим великий теоретичний і практичний матеріал щодо проблеми готовності людини до різних видів діяльності накопичено у сучасній психологічній науці. Так, у тлумачному словнику психологічних термінів «готовність до праці» розглядається як єдність трьох понять, що мають різне значення: широке значення – готовність до будь-якої праці, як результат трудового виховання з раннього дитинства, що проявляється в осмисленні необхідності брати участь у спільній трудовій діяльності; більш конкретне – потреба в праці, що конкретизується в готовності до праці в певній професії, як результат професійного навчання і виховання, і підсумок не лише професійного розвитку, але й соціальної зрілості особистості; найбільш конкретне – готовність до праці безпосередня, що постає у відомих або можливих умовах, як результат психологічної підготовки і психічної мобілізації [3].

За великої різноманітності поглядів щодо трактування поняття «готовність» більшість авторів вказують на два основних підходи – функціональний та особистісний [11].

У рамках першого готовність характеризують як особливий психологічний стан людини, завдяки якому забезпечується високий рівень виконання того чи іншого виду діяльності. У контексті особистісного підходу готовність трактують як результат підготовки (підготовленості) професіонала до певного виду діяльності. Тому її розглядають як динамічну та одночасно стійку, ієрархічну та багатоаспектну характеристику особистості, що містить низку компонентів (мотиваційний, когнітивний, орієнтаційний, операційний, вольовий тощо), адекватних вимогам, змісту та умовам діяльності, які, у своїй сукупності сприяють суб'єкту її успішному здійсненню [10].

Стосовно акмеологічного підходу до процесу професійної підготовки категорія «готовність» враховує профпридатність суб'єкта до конкретної діяльності, його спрямованість на професійне становлення, а також психічні стани суб'єкта. Професійна придатність передбачає оцінку рівня розвитку психічних функцій професійних здібностей, доповнення їх спеціальними знаннями та особистим досвідом, відповідний розвиток загальної системи регуляції діяльності, а також систему цінностей, що дає змогу говорити про підготовленість професіонала. Якщо ж до попереднього додати відповідний рівень

сформованості систем мотивації та управління психічним станом, то можна говорити про наявність умов щодо оцінки готовності професіонала до виконання конкретних завдань професійної діяльності[1].

Концентруючи проблематику готовності, яка розглядається у різних аспектах, вважаємо за доцільне проаналізувати наукові джерела і з'ясувати, що буде означати поняття «готовність до діяльності».

Готовність до дії – стан мобілізації всіх психофізіологічних систем людини, що забезпечують ефективне виконання певних дій. Стан готовності особистості до дії визначається поєднанням факторів, що характеризують різні рівні і сторони її готовності, зокрема фізичну підготовленість, необхідну нейродинамічну забезпеченість дії, а також психологічні умови готовності. Залежно від умов виконання дії, провідною може стати одна з цих сторін готовності до дії [13].

У літературі зустрічається й інше тлумачення готовності до діяльності. Зокрема, це психічний стан, передстартова активізація людини, що включає усвідомлення людиною своїх цілей, оцінку наявних умов, визначення найбільш вірогідних способів дії; прогнозування мотиваційних, вольових, інтелектуальних зусиль, імовірності досягнення результату, мобілізацію сил, самонавіювання в досягненні цілей [12, с. 89].

Крім того, як показують результати аналізу існуючої літератури, поряд із терміном «готовність» досить широко використовуються поняття «підготовленість» особистості до діяльності. Підготовленість до певного виду діяльності тлумачиться дослідниками як наявність у людини особистісних якостей, теоретичних знань, практичних навичок і вмінь, що дають їй змогу в будь-який час успішно виконувати поставлені завдання та функціональні обов'язки. Однак, підготовленість до діяльності ще не означає готовності в певний момент виконати ці дії, тим більш результативно. І багато що тут, як слушно зазначає І. Ковальська, залежить від внутрішньої зібраності, вольової налаштованості, здатності в цей момент виконати необхідний вид діяльності й досягти бажаних результатів [7].

Дійсно, під професійною підготовленістю суб'єкта одні науковці розуміють такі його якості, які визначаються сукупністю спеціальних знань, умінь, навичок та зумовлюють його здатність якісно виконувати певну діяльність. Інші обмежуються освітнім багажем, потрібним для успішної діяльності. Окремі автори пов'язують готовність з установкою особистості, яка визначається як готовність до активності у певному напрямку, що виникає у взаємодії потреб та оточення, під впливом якого людина перебуває деякий час. Однак установка не завжди спонукає до діяльності, оскільки може виникати і до, і після постановки її мети. Проте, саме з нею пов'язується вибіркова спрямованість уваги, сприймання мислення та активності суб'єкта, його орієнтованість у процесі діяльності. При цьому установка визначається не тільки об'єктивними умовами діяльності людини, а й її внутрішнім станом [6]. Установка і психологічна готовність до діяльності відрізняються одна від одної ще й тим, що остання завжди є результатом актуалізації вже сформованого попереднього досвіду.

Отже, психологічна готовність завжди охоплює установку до діяльності, але не отожднюється з нею. Вона має складну динамічну структуру, яка віддзеркалює інтелектуальні, емоційні, мотиваційні та вольові аспекти психіки людини у їх співвідношенні з зовнішніми умовами, а тому її слід вважати стійкою характеристикою особистості. Психологічна готовність, на відміну від установки, пов'язується лише з цілеспрямованою діяльністю, а тому є сутнісною умовою її реалізації, регуляції, стійкості, ефективності. Вона також, як зазначає В. ЛебедевЮ допомагає людині правильно використовувати знання, формувати цілі діяльності, здійснювати самоконтроль тощо [9]. Більше того, підготовка керівника до діяльності буде тим успішнішою і тим адекватнішою, чим наполегливіше кожен офіцер-керівник буде працювати над своїм подальшим самовдосконаленням [6].

Таким чином, узагальнюючи різні підходи до дефініції «готовність», можемо констатувати, що вони взаємодоповнюють одне одного, засвідчують складність досліджуваного феномена й дають змогу переконатися, що готовність як важлива характеристика професіоналізму сучасного фахівця – складне й багатогранне явище.

Отже, на основі теоретичного аналізу існуючої літератури дефініцію «*готовність начальників караулів до управлінської діяльності*» трактуємо як інтегральну особистісну якість, що виявляється у процесі діяльності, забезпечує виконання управлінських функцій, детермінованих умовами служби цивільного захисту, та їх результативність; як функціональний, психологічний, особистісний стан, який визначає успішність виконання професійних завдань щодо управління пожежно-рятувальними підрозділами.

Оскільки професійна підготовка у системі ДСНС України спрямована на оволодіння особами рядового та начальницького складу органів управління і підрозділів ОРС ЦЗ знаннями, уміннями та навичками, необхідними для ефективного виконання професійно-службових завдань, розглядаємо її як процес формування, підтримки та розвитку готовності до управлінської діяльності начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів.

Аналіз літератури щодо структури поняття «готовність начальників караулів до управлінської діяльності» дозволив нам прийняти за вихідну трьохкомпонентну структуру, що охоплює мотиваційний; когнітивний; діяльнісний компоненти.

Мотиваційний компонент готовності начальників караулів до управлінської діяльності є провідним, системоутворювальним, навколо якого концентруються когнітивний та діяльнісний компоненти і виступає як детермінанта їхньої професійної поведінки в процесі управління підрозділом.

Когнітивний компонент характеризує система знань про: сутність та предмет управлінської діяльності; зміст управлінських завдань та обов'язків; методи та засоби управління особовим складом. Отримані у процесі професійної підготовки знання щодо форм та методів управління повинні дозволити начальнику караулу ефективно організовувати виконання виробничих функцій управлінської діяльності, і як результат – досягати мети управління.

Діяльнісний компонент репрезентує уміння начальників караулів: розв'язувати управлінські завдання; прогнозувати дії та їх наслідки; контролювати та регулювати діяльність підлеглих. Саме цей компонент пов'язаний з виявом таких якостей, як: цілеспрямованість, наполегливість, впевненість, сумлінність, старанність, дисциплінованість, вимогливість, самостійність, самокритичність, зібраність тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, наукову категорію «*готовність начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів до управлінської діяльності*» трактуємо як інтегральну особистісну якість, що виявляється у процесі діяльності та забезпечує виконання управлінських функцій, детермінованих умовами служби цивільного захисту, з метою сталого функціонування пожежно-рятувальних підрозділів в повсякденних та екстремальних умовах діяльності; як функціональний, психологічний, особистісний стан, який визначає успішність виконання професійних завдань щодо управління пожежно-рятувальними підрозділами.

Професійну підготовку начальників караулів до управлінської діяльності визначаємо як процес, спрямований на оволодіння та розвиток ними необхідних знань, умінь та навичок і професійних якостей з метою забезпечення успішної реалізації управлінських функцій в повсякденних та екстремальних умовах діяльності.

Подальшого дослідження потребує визначення стану готовності начальників караулів пожежно-рятувальних підрозділів до управлінської діяльності.

Джерела та література

1. Бандурка А. М. Професіоналізм и лидерство / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. – Харьков : Из-во «Титул», 2006. – 578 с.
2. Бойко О. В. Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління : Дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.04 / Олег Володимирович Бойко – К., 2005. – 244 с.
3. Бродовська В. Й. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові : словник / В. Й. Бродовська, І. П. Патрик, В. Я. Яблонько. – 2-е видання. – К. : Професіонал, 2005. – 224 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови сучасної української мови / Укл. та головний ред. В. Т. Бусел. – К. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1442 с.

5. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х т. / Под ред. С. Я. Батышева – М.: АПО, 1998. – Т. 2. – 440 с.
6. Євсюков О. П. Психологічне прогнозування професійної надійності фахівців аварійно-рятувальних підрозділів МНС України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / О. П. Євсюков. – Харків, 2007. – 21 с.
7. Ковальська І. Е. Формування психологічної готовності членів громадських формувань до охорони державного кордону : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / Ірина Едуардівна Ковальська ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2009. – 238 с.
8. Король В. Н. Особенности формирования управленческой компетентности будущих офицеров пожарной безопасности во время обучения в ВУЗах ГСЧС Украины. Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология, 2012. № 1(1), С. 36 – 38.
9. Лебедев В. И. Экстремальная психология / В. И. Лебедев. – М. : ЮНИТИ, 2001. – 431 с.
10. Миронець С. О. Негативні психічні стани та реакції у працівників аварійно-рятувальних підрозділів МНС України в умовах надзвичайної ситуації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / С. О. Миронець. – Харків, 2007. – 21 с.
11. Охременко О. Р. Психологічні закономірності адаптації особистості до особливих умов діяльності : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.09 / Ольга Романівна Охременко. – К., 2005. – 458 с.
12. Психологічна енциклопедія / автор-упор. О. М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
13. Словарь практического психолога / Сост. С. Ю. Головин. Минск, Харвест, 1998. – 434 с.
14. Сафін О. Д. Психологія управлінської діяльності командира : навчальний посібник / О. Д. Сафін. – Хмельницький : Вид-во Академії ПВУ, 1997. – 149 с.
15. Танько Т/ П. Теорія і практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Тетяна Петрівна Танько. – Харків, 2004. – 503 с.
16. Тлумачний словник української мови /Уклад.: Ковальова Т. В., Коврига Л. П. – Харків: Синтекс, 2005. – 672 с.
17. Український педагогічний словник / С. Гончаренко / гол. ред. С. Головка – К.: «Либідь», 1997. – 373 с.
18. Шопіна І. М. Правові та організаційні засади підвищення ефективності професійної діяльності слідчих органів внутрішніх справ України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Ірина Миколаївна Шопіна – Харків, 2004. – 192 с.
19. Jonas D. Empowering project portfolio managers: How management involvement impacts project portfolio management performance. International Journal of Project Management, 2010. 28(8), 818–831 [in English].

Referens

1. Bandurka A. M. Professyonalizm y lyderstvo / A. M. Bandurka, S. P. Bocharova, E. V. Zemljanskaja. – Kharjkov : Yz-vo «Tytul», 2006. – 578 s.
2. Bojko O. V. Formuvannja ghotovnosti do upravlinsjkoji dijajlnosti u majbutnikh maghistriv vijsjkovo-socialnogho upravlinnja : Dys. ... kand. ped. nauk. : 13.00.04 / Olegħ Volodymyrovych Bojko – Kyjiv, 2005. – 244 s.
3. Brodovsjka V. J. Tlumachnyj slovnyk psykhologhichnykh terminiv v ukrajinsjkij movi : slovnyk / V. J. Brodovsjka, I. P. Patryk, V. Ja. Jablonjko. – 2-e vydannja. – K. : Profesional, 2005. – 224 s.
4. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukraïnskoï movy / Ukl. O. Yeroshenko – Donetsk. TOV «Hloriia», 2012. – 864 s.
5. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х т. / Под ред. С. Я. Батышева. – М.: АПО, 1998. – Т. 2. – 440 с.
6. Jevsjukov O. P. Psykhologhichne proghnozuvannja profesijnoji nadijnosti fakhivciv avarijno-rjatuvaljnykh pidrozdiliv MNS Ukraïny : avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psykhol. nauk : spec. 19.00.09 «Psykhologhija dijajlnosti v osoblyvykh umovakh» / O. P. Jevsjukov. – Kharkiv, 2007. – 21 s.
7. Kovaljsjka I. E. Formuvannja psykhologhichnoji ghotovnosti chleniv ghromadsjkykh formuvanij do okhorony derzhavnogho kordonu : dys. ... kand. psykhol. nauk : spec. 19.00.09 «Psykhologhija dijajlnosti v osoblyvykh umovakh» / I. E. Kovaljsjka ; Nac. akad. Derzh. prykordon. sluzhby Ukraïny im. B. Khmeljnycjkogho. – Khmeljnycjkyj, 2009. – 238 s.
8. Korolj V. N. Osobennosti formyrovannja upravlencheskoj kompetentnosti budushhykh ofycerov pozharnoj bezopasnosti vo vremja obuchenja v VUZakh GhSChS Ukraïny. Vektor nauky Toljjattynskogho ghosudarstvennogho unyversyteta. Seryja: Pedaghogyka, psykhologyja, 2012. № 1(1), S. 36 – 38.
9. Lebedev V. Y. Эkстремалнаja psykhologyja / V. Y. Lebedev. – M. : JuNYTY, 2001. – 431 s.
10. Myronec S. O. Neghatyvnı psykhichni stany ta reakciji u pracivnykiv avarijno-rjatuvaljnykh pidrozdiliv MNS Ukraïny v umovakh nadzvychajnoji situaciji: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. psykhol. nauk : spec. 19.00.09 «Psykhologhija dijajlnosti v osoblyvykh umovakh» / S. O. Myronec. – Kharkiv, 2007. – 21 s.
11. Okhremenko O. R. Psykhologhichni zakonornosti adaptaciji osobystosti do osoblyvykh umov dijajlnosti : dys. ... doktora psykhol. nauk : 19.00.09 / O. R. Okhremenko. – K., 2005. – 458 s.

12. Psykhologhichna encyklopedija / avtor-upor. O. M. Stepanov. – K. : Akademvydav, 2006. – 424 s.
13. Slovarj praktycheskogho psykhologha / Sost. S. Ju. Gholovyn. Mynsk, Kharvest, 1998. – 434 s.
14. Safin O. D. Psykhologhija upravlinsjkoji dijajlnosti komandyra : navchaljnij posibnyk / O. D. Safin. – Khmeljnycjkyj : Vyd-vo Akademiji PVU, 1997. – 149 s.
15. Tanjko T. P. Teorija i praktyka muzychno-pedagoghichnoji pidghotovky majbutnikh vykhovateliv doshkiljnykh zakladiv u pedagoghichnykh universytetakh : dys. ... doktora ped. nauk : 13.00.04 / Tetjana Petrivna Tanjko. – Kharkiv, 2004. – 503 s.
16. Tlumachnyj slovnyk ukrajinsjkoji movy /Uklad.: Kovaljova T. V., Kovrygha L. P. – Kharkiv: Synteks, 2005. – 672 s.
17. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk / S. Honcharenko / hol. red. S. Holovko – K.: «Lybid», 1997. – 373 s.
18. Shopina I. M. Pravovi ta orghanizacijni zasady pidvyshhennja efektyvnosti profesijnioji dijajlnosti slidchykh orghaniv vnutrishnykh spravUkrajiny: Dys... kand. juryd. nauk: 12.00.07 / Iryna Mykolajivna Shopina – Kharkiv, 2004. – 192 s.
19. Jonas D. Empowering project portfolio managers: How management involvement impacts project portfolio management performance. International Journal of Project Management, 2010. 28(8), 818–831 [in English].

Неля Кибальна. ГОТОВНОСТЬ К УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ОПТИМИЗАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ НАЧАЛЬНИКОВ КАРАУЛОВ ПОЖАРНО-СПАСАТЕЛЬНЫХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ. В статье уточнено содержание понятия «профессиональная подготовка начальников караулов пожарно-спасательных подразделений к управленческой деятельности». Охарактеризованы современные исследовательские подходы к трактовке понятия «готовность». Установлено, что с точки зрения функционального подхода готовность характеризуют как особое психологическое состояние человека, благодаря которому обеспечивается высокий уровень выполнения того или иного вида деятельности. В контексте личностного подхода готовность рассматривают как динамическую, устойчивую, иерархическую и многоаспектную характеристику личности, которая включает ряд компонентов, адекватных требованиям, содержанию и условиям деятельности. Относительно акмеологического подхода категория «готовность» учитывает профпригодность субъекта к конкретной деятельности, его направленность на профессиональное становление, а также психические состояния субъекта. Как ключевой результат исследования научная категория «готовность начальников караулов к управленческой деятельности» трактована как интегральное личностное качество, проявляющееся в процессе деятельности, которое обеспечивает выполнение управленческих функций, детерминированных условиями службы гражданской защиты, и их результативность; как функциональное, психологическое, личностное состояние, которое определяет успешность выполнения профессиональных заданий по управлению пожарно-спасательными подразделениями. В структуре готовности начальников караулов к управленческой деятельности выделено три взаимосвязанных компонента: мотивационный, когнитивный, деятельностный.

Ключевые слова: готовность, управленческая деятельность, начальники караулов, пожарно-спасательные подразделения, профессиональная подготовка.

Nelia Kybalna. READINESS FOR MANAGERIAL ACTIVITY IN THE CONTEXT OF OPTIMIZING THE PROFESSIONAL TRAINING OF THE FIREFIGHTING COMMANDERS OF FIRE AND RESCUE UNITS. The problem of improving the professional training of the firefighting commanders of fire and rescue units and determining the main ways of forming their readiness for management activities is determined by the specifics of work of the fire and rescue departments of the Operational and Rescue Service of Civil Protection of Ukraine. After all, there is a high level of requirements to the personal qualities of the officers and their correspondence with the set goals and tasks for activities under man-made, natural and social threats, the exceptional state and social significance of the tasks to protect the population and territories from emergency situations.

The purpose of the article is to analyze the essence of the concept «readiness for management» in the context of optimizing the professional training of the firefighting commanders of fire and rescue units.

To solve the set goals, a set of interrelated methods was used: analysis, synthesis, comparison, generalization in order to define the conceptual bases of the study, interpretation and refinement of key concepts.

The article presents the results of the research on the essence of the concept «professional training of the firefighting commanders of fire and rescue units for management activities». The analysis of the existing literature made it possible to interpret the professional training of the firefighting commanders for management activities as a process aimed at mastering and developing the necessary knowledge and skills to ensure the successful implementation of managerial functions in order to ensure the sustainable functioning of fire and rescue units in everyday life and under the extreme conditions. Approaches to the interpretation of the concept «readiness» are singled out. It is established that from the point of view of the functional approach readiness is characterized as a special psychological state of a person, because of which a high level of performance of a particular type of activity is ensured. In the context of the personal approach, readiness is viewed as a dynamic, stable, hierarchical and multidimensional personal characteristic, including a number of components that are adequate to the requirements, content and conditions of activity. Concerning the acmeological approach, the category «readiness» takes into account the professional suitability of the subject for a particular activity, its focus on professional development, as well as the psychological

state of the subject. As a key result of the research, the scientific category «readiness of the firefighting commanders for managerial activities» is interpreted as an integral personal quality that manifests itself in the process of activity, ensuring the performance of management functions determined by the conditions of the civil protection service and their effectiveness. We also review readiness for management as a functional, psychological, personal state, affecting the success of the performance of professional tasks for the management of fire and rescue units. In the structure of readiness of the firefighting commanders for managerial activities three interrelated components are identified: motivational, cognitive, activity.

Keywords: readiness, managerial activity, firefighting commanders, fire and rescue units, professional training.

Стаття надійшла до редколегії 25.06.2018 р.

УДК 377.3.018

Петро Саух

Національна академія педагогічних наук України (Київ)

ІННОВАЦІЙНИЙ ДИСКУРС ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НА МЕЖІ НОВОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

В статті, на основі аналізу імплементації Концепції розвитку національної інноваційної системи, констатується про достатньо низький рівень її ефективності. Головною причиною цього є непослідовна та низька результативність державної та освітньо-наукової та інноваційної політики. Визначені основні проблеми та завдання інноваційної діяльності в контексті технологічної революції. Доведено, що Україна потребує сьогодні нової за змістом стратегії розвитку інновації, яка має об'єднати зусилля влади, бізнесу, освіти і науки та стати результатом діалогу між ними.

Окреслені місце та роль освітньо-наукової підсистеми в національній стратегії розвитку інновацій та визначені основні завдання вищої школи в контексті підготовки інноваційно орієнтованих фахівців.

Ключові слова: національна інноваційна система, освіта, наука, технологічний уклад, «лідерні» технології, «проривні» технології, державний пріоритет, освітньо-промислова-група.

Постановка проблеми. Світ стоїть на межі нової технологічної революції, яка кардинально змінить усе наше життя та функціонування світової економіки. Це є викликом й одночасно можливістю для країн, що розвиваються, в тому числі для України. Побудова нової економіки вже сьогодні потребує формування в країні цілісної системи ефективного перетворення нових знань у нові технології, продукти і послуги, що знаходять своїх реальних споживачів на національних або глобальних ринках, тобто потребують розробки ефективної національної інноваційної системи. В 2009 році була розроблена й затверджена Кабінетом Міністрів України відповідна концепція розвитку національної інноваційної системи. Вона передбачала формування умов для підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників шляхом модернізації національної економіки, підвищення рівня її інноваційної активності, виробництва інноваційної продукції, застосування передових технологій, методів організації та управління господарською діяльністю для покращення добробуту людини та забезпечення стабільності економічного зростання [1]. Реалізація цієї мети передбачала ефективне функціонування і гармонійний розвиток п'яти основних підсистем, що визначають результативність національної інноваційної системи. Однією з найважливіших підсистем національної інноваційної системи визначена *підсистема вищої освіти*, головним призначенням якої є формування конкурентоспроможного, висококваліфікованого фахівця з професійними та життєвими компетенціями, що відповідають потребам економіки четвертої «цифрової» революції (industry 4.0).

Виклад основного матеріалу. Важливим завданням розвитку цієї підсистеми мають бути: *по-перше*, забезпечення інноваційної спрямованості системи освіти на основі масштабної комп'ютеризації та активізації науково-технічної та інноваційної діяльності закладів вищої освіти, створення інноваційних структур в їх системі; реформування системи освіти з урахуванням вимог європейських стандартів і збереження культурних та